

รูปแบบการปรับตัวต่อสถานการณ์โควิด 19 ของชาวไทยมุสลิม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Survival Adaptations to the Covid-19 of Muslims in Thailand's Deep South

รอชิดะห์ หะนะกาแม¹ อับดุลล๊ะลาเต๊ะ สาและ¹ แวโยโซ๊ะ ลีเคะ¹ ซัลมา แดมะเล็ง¹

อิสมาอีล อาเนาะกาแซ¹ อาหมัด อัลฟาริตี¹ อิสมาแอ สะอิ¹

Roshidah Hanakamae¹, Abdullateh Saleah¹, Weayosof Sidae¹, Salma Daemohleeng¹,

Ismael Anohkasae¹, Ahmad Alfariti¹, Ismaie Sa-i¹

(Received: Sep 26, 2024; Revised: May 13, 2025; Accepted: Jun 05, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาผลกระทบของสถานการณ์โควิด 19 ต่อการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมในด้านการประกอบอาชีพอาชีพอิสระและด้านสุขภาพ 2) เพื่อศึกษาทัศนคติของชาวไทยมุสลิมต่อการปฏิบัติตามคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมต่อสถานการณ์โควิด 19 โดยใช้วิธีทางวัฒนธรรมอิสลาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจทัศนคติจำนวน 400 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้แก่ คณะกรรมการประจำมัสยิดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดละ 10 คน รวม 30 คน นักวิชาการมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จังหวัดละ 10 คน รวม 30 คน ประชาชนทั่วไปที่เป็นมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จังหวัดละ 10 คน รวม 30 คน รวมทั้งหมดจำนวน 90 คน และการจัดเวทีสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ประชาชนทั่วไป จำนวน 10 คน ผู้นำศาสนา จำนวน 5 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 5 คน นักวิชาการมุสลิม จำนวน 5 คน ตัวแทนสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด จำนวน 1 คน และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ปัตตานีและนราธิวาส จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 29 คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ได้จากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม จะใช้วิธีการวิเคราะห์และการสรุปผลตามเนื้อหา ตลอดจนการประมวลวิเคราะห์จากเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยการแยกแยะและวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ตรวจสอบความครอบคลุมของข้อมูล แล้วนำเสนอในรูปแบบรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์ประกอบการอภิปรายผล ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลกระทบของสถานการณ์โควิด 19 ต่อการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมด้านการประกอบอาชีพ ได้รับความเดือดร้อนรายได้ลดลง และบางส่วนไม่มีงานทำ ถูกเลิกจ้างงาน และมีภาระหนี้สิน ด้านสุขภาพของ

¹ คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

¹ Faculty of Islamic Studies and Laws, Fatoni University (Corresponding author email: Roshidah@windowsslive.com)

ผู้ที่ติดโควิดโดยที่ไม่ได้ฉีดวัคซีนมาก่อนกับผู้ติดโควิดหลังจากฉีดวัคซีนมาแล้วมีความแตกต่างกัน กล่าวคือผู้ที่ติดโควิดหลังจากฉีดวัคซีนมาแล้วมีความรุนแรงน้อยกว่าผู้ที่ติดโควิดโดยที่ไม่ได้ฉีดวัคซีนมาก่อน 2) ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทัศนคติที่ดีต่อมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรี เนื่องด้วยมาตรการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักการอิสลาม คือ การรักษาไว้ซึ่งชีวิตของมนุษย์ หรือการคุ้มครองความมั่นคงของชีวิต เพราะหลักการนี้มีเป้าหมายเพื่อปกป้องชีวิตจากการทำร้ายร่างกาย หรือทำร้ายส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายและจะครอบคลุมการรักษาและป้องกันสุขภาพ หรือจัดโรคภัยต่าง ๆ และ 3) การปรับตัวของชาวไทยมุสลิมต่อสถานการณ์โควิด 19 โดยใช้วิถีทางวัฒนธรรมอิสลามในการปฏิบัติศาสนกิจในสถานการณ์โควิด 19 ชาวไทยมุสลิมสามารถปรับตัวโดยการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการประกอบศาสนกิจในสถานการณ์โควิด 19 ได้อย่างถูกต้องโดยผ่านประกาศของสำนักจุฬาราชมนตรี รูปแบบในการปรับตัวการปฏิบัติศาสนกิจจะประกอบด้วย การละเว้นกระทำในสิ่งที่บ่งคับ การอนุมัติให้กระทำในสิ่งที่ต้องห้าม และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการปฏิบัติศาสนกิจ

คำสำคัญ: ชาวไทยมุสลิม, โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19), สำนักจุฬาราชมนตรี

ABSTRACT

This research aims to 1) study the impact of the COVID-19 situation on the adaptation of Thai Muslims in terms of occupation and health; 2) study the attitudes of Thai Muslims towards compliance with the orders and measures to prevent the spread of the coronavirus disease 2019 (COVID-19) of the Sheikhul Islam Office; and 3) study the adaptation patterns of Thai Muslims to the COVID-19 situation using Islamic cultural practices. The sample group used in the attitude survey was 400 people. The sample group used for the interviews was the mosque committee in the three southern border provinces, 10 people per province, totaling 30 people; Muslim scholars in the three southern border provinces, 10 people per province, totaling 30 people; the general public who are Muslims in the three southern border provinces, totaling 10 people per province, totaling 30 people, totaling 90 people. The group discussion forum consisted of 10 general public people, 5 religious leaders, 5 village health volunteers, 5 Muslim scholars, 1 representative from the Sheikhul Islam Office, and the Islamic Committee of Yala Province. The analysis of quantitative and qualitative data obtained from questionnaires, interviews, and conversations will use the content analysis and summary methods, as well as the compilation and analysis of documents and various evidence collected by separating and synthesizing the data obtained according to the intended objectives, checking the comprehensiveness of the data, and presenting it in a descriptive report to support the discussion of the results. The research results found that 1) The impact of the COVID-19 situation on the adaptation of Thai Muslims in terms of occupation has resulted in reduced

income and some are unemployed, laid off, and in debt. The health of those who contracted COVID without being vaccinated and those who contracted COVID after being vaccinated is different. That is, those who contracted COVID after being vaccinated have less severe symptoms than those who contracted COVID without being vaccinated. 2) Thai Muslims in the three southern border provinces have a positive attitude towards the measures to prevent the spread of the coronavirus disease 2019 (COVID-19) of the Sheikhul Islam Office because such measures are consistent with Islamic principles, namely preserving human life or protecting the security of life because this principle aims to protect life from physical harm or harm to any part of the body and will cover the treatment and prevention of health. Or eliminate various diseases 3) Adaptation of Thai Muslims to the COVID-19 situation by using Islamic cultural ways in practicing religion during the COVID-19 situation. Thai Muslims can adapt by applying knowledge about practicing religion during the COVID-19 situation correctly through the announcement of the Sheikhul Islam Office. The format for adapting to religious practice will consist of refraining from doing things that are mandatory, approving things that are forbidden, and changing the format of religious practice.

Keywords: *Muslims in Thailand's, Coronavirus 2019 (COVID-19), the Sheikhul Islam Office*

บทนำ

พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยมีพี่น้องประชาชนประมาณร้อยละ 80 นับถือศาสนาอิสลาม มีความเชื่อ ความศรัทธาและปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการละหมาดร่วมกันที่มัสยิด ละหมาดวันศุกร์ การรับฟังการบรรยายทางศาสนา มีประเพณีการสละมด้วยการสัมผัสมือ การสวมกอด การสัมผัสแก้ม เป็นต้น แต่หลังจากเกิดภาวะโรคระบาดโควิด 19 รัฐบาลได้ประกาศมาตรการต่าง ๆ ที่เป็นข้อห้าม หรือจำกัดการดำเนินการบางอย่างที่กระทบต่อวิถีชีวิต โดยเฉพาะการประกอบกิจกรรมทางศาสนา จากมาตรการดังกล่าวสำนักจุฬาราชมนตรีได้ออกแนวปฏิบัติสำหรับการปรับเปลี่ยนรูปแบบการประกอบศาสนกิจเพื่อเป็นการป้องกันการระบาดของโรคโควิด 19 เช่น งดการละหมาดวันศุกร์ การละหมาดตะรอเวียห์ให้กระทำที่บ้านเป็นการส่วนตัว งดการเอียะติกาฟ และงดการเลี้ยงละศีลอดที่มัสยิดและในสถานที่ที่จัดเตรียมไว้ เนื่องด้วยการปรับตัวในการประกอบศาสนกิจของชาวไทยมุสลิมนั้นเป็นเรื่องใหม่ที่ไม่เคยเกิดปรากฏการณ์ในลักษณะนี้ เช่น การห้ามไปละหมาดที่มัสยิดในทุกเวลาของการละหมาด และห้ามทำการละหมาดวันศุกร์ แนวปฏิบัติดังกล่าวทำให้ประชาชนบางส่วนก็เกิดความกังวลว่าการปฏิบัติศาสนกิจถูกต้องตามหลักการอิสลามหรือไม่ บางส่วนมีการปฏิบัติตามมาตรการดังกล่าวอย่างเคร่งครัดและมีการปรับเปลี่ยนวิธีการประกอบศาสนกิจบางประการเพื่อเป็น

การป้องกันการแพร่เชื้อของโควิด 19 แต่ก็มีบางส่วนที่ไม่ยินยอมที่จะปฏิบัติตามมาตรการดังกล่าว ถึงแม้ว่าจะเป็นประกาศจากสำนักจุฬาราชมนตรีก็ตาม

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรคระบาดโควิด 19 ของชุมชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า 1) มีการเว้นระยะห่างทางกายภาพกับบุคคลอื่นทั้งในภาวะปกติและคับขัน 2) มีการสวมหน้ากากอนามัยในพื้นที่สาธารณะมากกว่าในครัวเรือน อันเป็นผลจากกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในชุมชน 3) มีการทำความสะอาดมือสม่ำเสมอ โดยเฉพาะหลังจากเดินทางไปยังพื้นที่เสี่ยง ชุมชนมุสลิมมองว่าการอาบน้ำชำระร่างกายเป็นวิธีการปฏิบัติตัวทั้งเพื่อป้องกันโรคระบาด และเป็นวิธีปฏิบัติก่อนมีการปฏิบัติศาสนกิจ 4) มีการลดการสัมผัสระหว่างบุคคลทั้งในพื้นที่สาธารณะและครัวเรือน 5) มีการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับร่างกายโดยการกินยาสมุนไพร ออกกำลังกาย และการฉีดวัคซีน (อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง, ปัญญา เทพสิงห์ และเกียรตชัย และหิม, 2567) การใช้หลักการศาสนา นั้นสามารถแบ่งออกเป็นหลักการปฏิบัติในชีวิตประจำวันและหลักการทั่วไป สำหรับหลักการปฏิบัติในชีวิตประจำวันนั้นจะใช้ในการป้องกันและลดทอนการติดเชื้อและแพร่ระบาดของเชื้อที่เกิดจากพฤติกรรมร่วมที่มาจากวัฒนธรรมและจารีตประเพณี ซึ่งการกระทำใด ๆ ที่จะก่อให้เกิดอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่น เป็นสิ่งที่ต้องห้ามในอิสลาม (อิสมาแอ กาเตะ และนุมาน หะยิมะแซ, 2563)

จากปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการสื่อสารเป็นหัวใจของการควบคุมโรคระบาดและป้องกันการติดเชื้อ แต่ยอมรับว่าเป็นเรื่องยากโดยเฉพาะเมื่อประชาชนต้องปรับเปลี่ยนวิถีการปฏิบัติศาสนกิจบางอย่าง (สมิตานัน หงสตา, 2563)

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งศึกษารูปแบบการปรับตัวต่อสถานการณ์โควิด 19 ของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งทัศนคติของชาวไทยมุสลิมต่อการปฏิบัติตามคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรีอย่างไรบ้าง และอิสลามได้วางกฎเกณฑ์ในการประกอบศาสนกิจในภาวะคับขันไว้อย่างไร รูปแบบการปรับตัวต่อสถานการณ์โควิด 19 ของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบของสถานการณ์โควิด 19 ต่อการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมในด้านการประกอบอาชีพอาชีพอิสระและด้านสุขภาพ
2. เพื่อศึกษาทัศนคติของชาวไทยมุสลิมต่อการปฏิบัติตามคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรี
3. เพื่อศึกษารูปแบบการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมต่อสถานการณ์โควิด 19 โดยใช้วิถีทางวัฒนธรรมอิสลาม

ระเบียบวิธีวิจัย

ศึกษารูปแบบการปรับตัวต่อสถานการณ์โควิด 19 ของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คณะผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับศึกษารูปแบบการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมต่อสถานการณ์โควิด 19 โดยใช้วิถีทางวัฒนธรรมอิสลาม คือ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือประชาชนที่เป็นมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจทัศนคติ จำนวน 400 คน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเพื่อการสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมต่อสถานการณ์โควิด 19 โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1. คณะกรรมการประจำมัสยิดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดละ 10 คน จำนวน 30 คน 2. นักวิชาการมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จังหวัดละ 10 คน จำนวน 30 คน และ 3. ประชาชนทั่วไปที่เป็นมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จังหวัดละ 10 คน จำนวน 30 คน รวมทั้งหมด จำนวน 90 คน

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเพื่อการจัดเวทีระดมสมองจากกลุ่มเป้าหมายหลัก ประกอบด้วยประชาชนทั่วไป จำนวน 10 คน ผู้นำศาสนา จำนวน 5 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 5 คน นักวิชาการมุสลิม จำนวน 5 คน ตัวแทนสำนักจุฬาราชมนตรี จำนวน 1 คน และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ปัตตานีและนราธิวาส จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 29 คน จัดเวทีประชุมเพื่อการตรวจสอบความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติและแนวทางการนำรูปแบบการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมในช่วงสถานการณ์โควิด 19 โดยใช้วิถีทางวัฒนธรรมอิสลามในการขับเคลื่อนโดยการเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประชุมรับฟังความคิดเห็น ซึ่งในการประชุมเป็นการประชุมเพื่อการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของการนำรูปแบบไปใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการปรับตัวและทัศนคติของชาวไทยมุสลิมต่อการปฏิบัติตามคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรี แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับทัศนคติของชาวไทยมุสลิมต่อการปฏิบัติตามคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรี และตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้การสำหรับการสัมภาษณ์ ทางคณะผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์โดยโทรศัพท์ และจัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นประชุมออนไลน์ผ่านระบบ Google Meet

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การจัดเวทีแลกเปลี่ยน ใช้วิธีการวิเคราะห์และการสรุปผลตามเนื้อหา ตลอดจนการประมวลวิเคราะห์จาก

เอกสารและหลักฐานต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยการแยกแยะและวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ตรวจสอบความครอบคลุมของข้อมูล แล้วนำเสนอในรูปแบบรายงานเชิงพรรณนาวิเคราะห์ประกอบการอภิปรายผล

การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยมีการปกปิดข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล เช่น ชื่อและนามสกุลจริงของผู้ให้ข้อมูล โดยก่อนการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ขออนุญาตกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและขออนุญาตดำเนินการสัมภาษณ์ รวมถึงแจ้งการพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูลได้รับทราบ และภายหลังการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจะให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตรวจสอบสิ่งที่ผู้วิจัยบันทึกทุกครั้ง โดยกระบวนการพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้ ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยฟาฏอนี โดยเป็นเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมวิจัย และให้ผู้ให้ข้อมูลหลักลงชื่อยอมรับ รวมทั้งเอกสารยินยอมเข้าร่วมวิจัย โดยมีหลักเกณฑ์ในการเข้าร่วมการวิจัยของผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

1. เกณฑ์การคัดออกของผู้ร่วมการวิจัย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ร่วมการวิจัยไม่สะดวกเข้าร่วมในการทำกิจกรรมสนทนากลุ่ม หรือตอบแบบสัมภาษณ์ไม่ครบตามที่ได้กำหนดไว้ใน การวิจัย
2. เกณฑ์การถอนตัวของผู้ร่วมการวิจัย การเข้าร่วมในการศึกษาครั้งนี้เป็นไปโดยความสมัครใจ หากผู้ร่วมวิจัยไม่สมัครใจจะเข้าร่วมการศึกษาแล้ว สามารถถอนตัวได้ตลอดเวลา การขอถอนตัวจากการวิจัยจะไม่มีผลแต่อย่างใด คณะผู้ทำวิจัยอาจถอนผู้ร่วมการวิจัยจากการเข้าร่วมการวิจัยเพื่อเหตุผลด้านความปลอดภัย หรือเมื่อผู้สนับสนุนการวิจัยยุติการดำเนินงานวิจัย หรือในกรณีผู้ร่วมการวิจัยไม่สามารถปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้ทำวิจัย
3. เกณฑ์การยุติการวิจัย คือ กรณีที่เกิดอันตรายหรือผู้ร่วมการวิจัยได้รับบาดเจ็บจากการเข้าร่วมวิจัย และผู้มีอำนาจอนุมัติยุติการวิจัย
4. การปฏิบัติของผู้ร่วมการวิจัยขณะเข้าร่วมในการทำวิจัย คือ การเข้าร่วมในการศึกษาครั้งนี้เป็นไปโดยความสมัครใจ และให้ข้อมูลของผู้ร่วมการวิจัยแก่ผู้ทำวิจัยด้วยความสัตย์จริง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ข้อมูลที่ได้ผู้วิจัยจะเก็บรักษาเป็นความลับ และจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผู้ร่วมการวิจัยไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น แต่จะมีประโยชน์เฉพาะการศึกษาเท่านั้น

ผลการศึกษา

จากการศึกษารูปแบบการปรับตัวต่อสถานการณ์โควิด 19 ของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า

1. ผลกระทบของสถานการณ์โควิด 19 ต่อการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมในด้านการประกอบอาชีพและด้านสุขภาพ

ด้านการประกอบอาชีพ จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด 19 ต่อการประกอบอาชีพ พบว่า ประชาชนส่วนหนึ่งได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ทำอาชีพขายของชำในหมู่บ้านนอกจากยอดขายรายวันจะลดลงอย่างมากแล้วยัง

ประสบปัญหาถูกค้าไม่จ่ายเงินทันที แต่จะขอจ่ายภายหลังเนื่องจากประชาชนส่วนหนึ่งมีรายได้ลดลง และบางส่วนไม่มีงานทำ หรือถูกเลิกจ้าง เมื่อมีลูกค้าหลายรายไม่จ่าย รายได้ของครอบครัวซึ่งมีน้อยอยู่แล้วยังมีสภาพแย่ลงไปอีก หากจะขายของโดยไม่ให้ลูกค้าจ่ายทันทีทุกรายเป็นไปได้ยากมาก เพราะการใช้ชีวิตในหมู่บ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทต้องช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ใช้ชีวิตแบบถ้อยทีถ้อยอาศัย นอกจากนี้ประชาชนบางส่วนมีอาชีพขายของตามตลาดนัดได้รับผลกระทบจากโรคโควิดอย่างมาก เนื่องจากบางช่วงตลาดนัดถูกปิด หรือถูกจำกัดเวลา แม้ว่าบางครั้งอาจได้รับการผ่อนปรนให้สามารถขายของได้แต่ลูกค้ามีน้อยลง สภาพการขายของไม่เหมือนกับช่วงที่ไม่เกิดโรคโควิด รายได้จากการค้าขายในช่วงโรคโควิดจะน้อยกว่าช่วงที่ไม่มีโควิด ในบางหมู่บ้านที่ทางรัฐประกาศปิดหมู่บ้านเนื่องจากการระบาดของโรคโควิดอย่างรุนแรงชาวบ้านซึ่งทำงานนอกหมู่บ้านต้องหยุดงานหลายวันส่งผลกระทบต่อรายได้ของครอบครัว มีบางครอบครัวต้องไปกู้เงินมา หรือบางครอบครัวต้องนำทรัพย์สินไปจำนำเพื่อมาจุนเจือประคับประคองครอบครัวให้อยู่รอด แต่ผลกระทบของโควิดสำหรับผู้ที่เป็นชาวสวนยางจะมีน้อยมากเพราะลักษณะของงานไม่มีการรวมตัวกัน

ด้านสุขภาพ จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับผลกระทบโรคโควิดต่อสุขภาพพบว่า 1) กลุ่มที่เป็นโรคโควิดและไม่เคยฉีดวัคซีน พบว่าส่วนมากมีผลกระทบชัดเจนต่อสุขภาพ บางคนได้รับการรักษาในช่วงที่เป็นโควิดจากโรงพยาบาลของรัฐ เมื่อหายจากโรคและกลับมาอยู่บ้านแล้วปรากฏว่าสุขภาพไม่เหมือนเดิม โดยที่บางคนมีอาการเหนื่อยง่าย นอนไม่ค่อยหลับ บางคนพบว่าไม่ค่อยมีแรง เหมือนกับก่อนเป็นโรคโควิดและบางคนมีอาการหลงลืมบ่อยครั้ง สิ่งของบางอย่างที่เก็บไว้จำไม่ได้ว่าตั้งไว้ที่ใดเหล่านี้ คืออาการส่วนหนึ่งที่เป็นผลกระทบจากการเป็นโรคโควิด 2) กลุ่มที่เป็นโรคโควิดและเคยฉีดวัคซีน พบว่ามีผลกระทบต่อสุขภาพเช่นกันแต่มีความรุนแรงน้อยกว่ากลุ่มแรก โดยที่บางคนมีอาการคล้ายกับกลุ่มแรกแต่ระยะเวลาสั้นกว่า บางคนฉีดวัคซีนเพียงหนึ่งเข็ม แต่บางคนฉีดวัคซีนสองเข็มก็ยังติดโควิด บางคนฉีดวัคซีนไม่กี่วันแล้วติดโควิด แต่บางคนฉีดวัคซีนผ่านไปหลายวันจึงติดโควิด ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากหลังเป็นโควิดต่อสุขภาพมีความแตกต่างกันแต่อาจพอสรุปได้ว่าผลกระทบด้านสุขภาพของผู้ที่ติดโควิดโดยที่ไม่ได้ฉีดวัคซีนมาก่อนกับผู้ที่ติดโควิดหลังจากฉีดวัคซีนมาแล้วมีความแตกต่างกัน กล่าวคือผู้ที่ติดโควิดหลังจากฉีดวัคซีนมาแล้วมีความรุนแรงน้อยกว่าผู้ที่ติดโควิดโดยที่ไม่ได้ฉีดวัคซีนมาก่อน

2. ทักษะคติของชาวไทยมุสลิมต่อการปฏิบัติตามคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรี พบว่า ผลการศึกษาทักษะคติของกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดยะลา ปัตตานีและนราธิวาสต่อคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรี และคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรีมีทักษะคติที่ดี คือ การตรวจวัดอุณหภูมิก่อนเข้ามัสยิด การให้จัดวางเจลล้างมือแอลกอฮอล์ไว้บริเวณประตูทางเข้ามัสยิด งดใช้ป้อน้ำ (กอลาะห์) หรืออ่างใหญ่ร่วมกัน ให้ทำความสะอาดพื้นมัสยิดก่อนและหลังการละหมาดวัน

ศุกร์ ทุกครั้ง และไม่เปิดเครื่องปรับอากาศ โดยให้เปิดหน้าต่างมัสยิด ผ่านม่าน เพื่อให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก ให้จัดทำเครื่องหมายจุดละหมาดที่สามารถระบุตำแหน่งได้ โดยให้เว้นระยะห่างระหว่างแต่ละจุด 1.50 - 2 เมตร ให้หอบน้ำละหมาดจากที่บ้าน ให้ใช้ผ้าปูละหมาด (ผ้าชะญาดะห์) ส่วนตัว โดยนำมาจากบ้าน ให้ล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์ที่มีสียึดจัดเตรียมไว้ ให้สวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลาของการปฏิบัติศาสนกิจ จดการสลามด้วยการสัมผัสมือ การสวมกอด และการสัมผัสแก้ม โดยให้ยกมือพร้อมกล่าวสลามเท่านั้น เด็ก ให้งดการร่วมละหมาดวันศุกร์ (ญุมอะห์) ที่มีสียึด หากมีอาการไข้ ไอ เจ็บคอ มีน้ำมูก แม้จะมีอาการไม่มาก ให้งดการไปร่วมละหมาดวันศุกร์ที่มีสียึด ให้เว้นระยะห่างระหว่างแถวและในแถว 1.50 - 2 เมตร และให้ยืนตามจุดที่มีสียึดได้จัดทำเครื่องหมายไว้ จดละหมาดวันศุกร์หากมีการระบาดหนัก จดการจัดเลี้ยงอาหารละศีลอด ให้ทำอาหารใส่ภาชนะให้ถูกสุขลักษณะ แล้วแจกจ่ายไปตามบ้าน แทนการจัดเลี้ยง เพื่อหลีกเลี่ยงคนจำนวนมากมาชุมนุม หรือรวมตัวกัน จดการรับประทานอาหารในลักษณะเดียวกัน กรณีที่รับประทานอาหารชาโฮรร่วมกัน ให้แยกภาชนะ และนั่งห่างกันอย่างน้อย 1 เมตร การจ่ายชะกาตฟิตรี และฟิยะห์ให้มอบชะกาตฟิตรี และฟิยะห์แก่มีสียึด นับแต่ช่วงเริ่มต้นรอมฎอน เพื่อนำไปช่วยครอบครัวที่เดือดร้อน ไม่ควรถ่มน้ำลายในที่สาธารณะโดยเด็ดขาด เพราะอาจทำให้เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อ หากเป็นศพที่ติดเชื้อต้องให้ทางเจ้าหน้าที่จัดการตามหลักการทางการแพทย์เท่านั้น เชื้อคำวินิจัย (ฟิดวา) ของจุฬาราชมนตรีว่า วัคซีนนั้นไม่มีส่วนผสมของสิ่งต้องห้ามตามหลักการศาสนาอิสลาม (ฮาลาล) ไปรับการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันและลดการแพร่ระบาด การกักตัวเมื่อพบว่าตนเองอยู่ในความเสี่ยง การปฏิบัติตามกฎอย่างเคร่งครัดตามคำสั่งของผู้นำศาสนา การมอบหมายต่ออัลลอฮ์ (ตะวัคัล) การติดตามข่าวสารจากสำนักจุฬาราชมนตรีทางสื่อต่าง ๆ ให้การสงเคราะห์แก่ผู้ติดเชื้อด้วยความเมตตา เอื้อเฟื้อแบ่งปันแก่เพื่อนมนุษย์ในสถานการณ์ที่ลำบาก โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ตรวจสอบข้อมูลข่าวสารให้ถูกต้อง ก่อนเผยแพร่ต่อผู้อื่น เพื่อป้องกันการเผยแพร่ข่าวปลอม ทำให้เกิดความตื่นตระหนก

กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดยะลา ปัตตานีและนราธิวาสมีทัศนคติต่อคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรีอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด คือ การสแกนไทยชนะก่อนเข้ามัสยิด ให้ควบคุมทางเข้าออกมัสยิด และจัดระเบียบระยะห่างขณะเดินเข้าและเดินออกจากมัสยิดหลังเสร็จสิ้นการละหมาดวันศุกร์ สแกนไทยชนะหลังออกจากมัสยิด ให้กระชับเวลาในการละหมาดวันศุกร์ (ญุมอะห์) นับตั้งแต่อะซาน คุดบะห์ และละหมาด ไม่เกิน 20 นาที จดการเอี๊ยะติกาฟ และการละหมาดญุมอะห์ ที่เป็นชุนนะห์ประเภทต่าง ๆ หรือกิจกรรมที่ต้องมีการรวมตัวในมัสยิด หรือที่ที่จัดเตรียมไว้คิดเป็นร้อยละ 31 จดการละหมาดร่วมกัน จดการสลามด้วยการสัมผัสมือ การสวมกอด และการสัมผัสแก้ม โดยให้ยกมือพร้อมกล่าวสลามเท่านั้น สำหรับการกุรบาน ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องไปจัดการเท่านั้น จดละหมาดมัยิด (ศพ) ที่มีสียึดในช่วงการระบาด กรณีเป็นการเสียชีวิตทั่วไป เช่น ประสบอุบัติเหตุ หรือจากโรคอื่น ๆ จะอนุญาตให้มีการตรวจชันสูตรศพเพื่อตรวจสอบการติดเชื้อโควิด 19 จดการจัดงานเฉลิมฉลองต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน เป็นต้น

กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดยะลา บัตตานีและนราธิวาสมีทัศนคติต่อคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรีอยู่ในระดับไม่มีความเห็น คือ งดการไปเยี่ยมกุโบร์ งดการไปประกอบพิธีฮัจย์ เตรียมฉีควัคซีนตามที่รัฐบาลประเทศซาอุดีอาระเบียกำหนด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทัศนคติที่ดีต่อมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรีเป็นส่วนใหญ่เนื่องด้วยมาตรการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักการอิสลาม คือ การรักษาไว้ซึ่งชีวิตของมนุษย์ หรือจะเรียกว่าการคุ้มครองความมั่นคงของชีวิต เพราะหลักการนี้มีเป้าหมายเพื่อปกป้องชีวิตจากการทำร้ายร่างกาย หรือทำร้ายส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายและจะครอบคลุมการรักษาและป้องกันสุขภาพ หรือจัดโรคภัยต่าง ๆ โดยเฉพาะโรคระบาดอย่างเช่นไวรัสโคโรนาที่ระบาดในอดีต

3. รูปแบบการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมต่อสถานการณ์โควิด 19 โดยใช้วิถีทางวัฒนธรรมอิสลาม พบว่า การละหมาดญะมาอะฮ์และละหมาดวันศุกร์ (ญุมอะห์) การละหมาดที่มีสัจดีที่มีคนมาละหมาดจำนวนมาก ควรมีการป้องกันและพยายามหลีกเลี่ยงจากการสัมผัสทุกกรณี และทางมัสยิดควรเว้นระยะห่างในการละหมาด เพื่อความปลอดภัย ดูแลรักษาการแพร่ระบาดเป็นไปอย่างเคร่งครัด มีการวัดอุณหภูมิก่อนเข้ามัสยิด มีการใช้แอลกอฮอล์ที่ทางมัสยิดจัดเตรียมไว้ มีการพกพาผ้าสะฎาะห์มาจากบ้าน เป็นต้น

การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน งดรับประทานอาหารละศีลอดร่วมกันที่มัสยิด เปลี่ยนเป็นการแจกจ่ายอาหารตามบ้านเรือนเป็นวิธีการที่ดี สถานการณ์โรคระบาด COVID-19 ไม่ได้มีผลต่อการถือศีลอด เพียงแต่ป้องกันตัวเองเวลาออกนอกบ้าน เช่น ออกไปซื้ออาหารละศีลอด เป็นต้น

การปฏิบัติศาสนกิจละหมาดอิฎิ้ลฟิตรี ละหมาดในสนามที่มีความกว้าง เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อ แต่ถ้าหากไม่สามารถหาสถานที่เหมาะสมได้ ควรละหมาดอีกที่บ้านแทน การทักทายด้วยการให้สลาม งดการจับมือ และการกอด ควรสวมหน้ากากอนามัยอยู่เสมอ งดเว้นการละหมาดอีดิในขณะที่มีการระบาดอย่างรุนแรงที่ก่อให้เกิดผลร้ายตามมา เช่น ระบบสาธารณสุขไม่เคร่งครัดที่มาจากการละหลวมไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำในการใช้ชีวิตกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

การจ่ายชะกาต คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดแจ้งไปยังมัสยิดในการสร้างความเข้าใจเรื่องการจ่ายชะกาตฟิตรี และฟิยะห์ล่วงหน้า ที่สามารถกระทำได้ตั้งแต่เข้าสู่เดือนรอมฎอน โดยให้มัสยิดเป็นผู้รวบรวม และขอให้สัปบุรุษทุกคนร่วมมือในการมอบชะกาตฟิตรีและฟิยะห์ดังกล่าวให้กับมัสยิด เพื่อนำไปช่วยเหลือครอบครัวที่เดือดร้อนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19

การประกอบพิธีฮัจย์ งดไปประกอบพิธีฮัจย์ไปก่อนสำหรับผู้ที่จะไปประกอบพิธีฮัจย์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) การประกอบพิธีฮัจย์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ควรได้รับการรับรองจากสำนัก

จุฬาราชมนตรีและรัฐบาลประเทศซาอุดีอาระเบีย ให้มีการฉีดวัคซีนก่อนออกนอกประเทศและเข้าประเทศ
 ตรวจสอบอย่างเคร่งครัด

อภิปรายผล

ผลการวิจัยรูปแบบการปรับตัวต่อสถานการณ์โควิด 19 ของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปราย พบว่า ผลกระทบของสถานการณ์โควิด 19 ต่อการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมในด้านการประกอบอาชีพและด้านสุขภาพ พบว่า ชาวไทยมุสลิมได้รับผลกระทบเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ทำอาชีพขายของชำในหมู่บ้านนอกจากยอดขายรายวันจะลดลงอย่างมากแล้วยังประสบปัญหาถูกค้าไม่จ่ายเงินทันที แต่จะขอจ่ายภายหลังเนื่องจากชาวบ้านส่วนหนึ่งมีรายได้น้อยลง และบางส่วนไม่มีงานทำ หรือถูกเลิกจ้าง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนเดช ชัยรักษา, สุทธิรา ชัยรักษา เงินถาวร, จิตติมา คำรงวัฒนะ และอุดมศักดิ์ เดโชชัย (2564) พบว่า ผลกระทบที่ได้รับจากการระบาดของโรคโควิด-19 ได้รับผลกระทบหลายด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนได้รับความเดือดร้อนถูกเลิกจ้างงาน และมีภาระหนี้สินที่ต้องใช้จ่ายอยู่ ด้านสังคม ความเป็นอยู่ของประชาชนเปลี่ยนแปลงในการใช้ชีวิตประจำวันที่ต้องคอยระมัดระวัง ด้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิต ประชาชนมีความเครียดจากการรับรู้ข่าวสารจากจำนวนผู้ป่วยที่เพิ่มขึ้นทุกวัน ด้านวัฒนธรรม วัฒนธรรมและประเพณีที่เคยปฏิบัติสืบทอดต่อกัน ต้องมีการยกเลิกไปรวมถึงวันสำคัญทางศาสนา และ 2) การปรับตัววิถีใหม่ของประชาชนในช่วงโควิด 19 มีการปรับตัว ได้แก่ การประกอบอาชีพใหม่หรืออาชีพเสริมให้พอกับรายจ่าย การใช้กลยุทธ์ทางการตลาดโดยใช้สื่อออนไลน์สร้างช่องทางการขายเพิ่ม การเสริมสร้างสุขภาพทางร่างกาย จิตใจให้เข้มแข็ง มีสติ และการปรับวิถีการดำรงชีวิตใหม่โดยเว้นระยะห่าง หลีกเลี่ยงสถานที่แออัด งดการสังสรรค์ และควรสวมหน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่อออกจากบ้านชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทัศนคติที่ดีต่อมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของสำนักจุฬาราชมนตรีเป็นส่วนใหญ่ เนื่องด้วยมาตรการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักการอิสลาม คือ การรักษาไว้ซึ่งชีวิตของมนุษย์ หรือจะเรียกว่าการคุ้มครองความมั่นคงของชีวิต เพื่อปกป้องชีวิตจากการทำร้ายร่างกาย ครอบคลุมการรักษาและป้องกันสุขภาพ หรือขจัดโรคร้ายต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของอิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต และคณะ (2565) พบว่า การป้องกันและการลดทอนการแพร่ระบาดของโรคตามหลักสุขภาพะ พบว่าการมีสุขภาพที่ดีถือเป็นรางวัลจากอัลลอฮ์ และการดูแลสุขภาพของแต่ละคนถือเป็นอمانةซึ่งความรับผิดชอบที่มีต่อพระองค์อัลลอฮ์ การหมั่นดูแลสุขภาพของร่างกาย สติปัญญาและจิตใจเป็นสิ่งที่จำเป็นจะละเลยไม่ได้ ดังนั้นเมื่อเกิดโรคระบาดก็ต้องป้องกัน เมื่อเป็นโรคก็ต้องรักษา อิสลามได้กำหนดหลักสุขภาพะดังนี้ คือ การรักษาความสะอาดซึ่งรวมถึงความสะอาดของร่างกาย เครื่องนุ่งห่ม สถานที่ เป็นต้น อิสลามได้ให้ความสำคัญกับการรักษาความสะอาด เพราะถือว่าความสกปรกเป็นสาเหตุหนึ่ง ของการเกิดโรค นอกจากนั้นการรับประทานอาหารตามหลักโภชนาการก็ถือเป็นสิ่งที่ มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ถ้ารับประทานอาหารที่ดีมีคุณค่าและมีปริมาณที่พอเหมาะ เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายก็จะ

ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต นอกจากนั้นอิสลามยังสนับสนุนให้มีการออกกำลังกายและทำการเคลื่อนไหว เพราะการออกกำลังกายจะเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้เรามีร่างกายที่แข็งแรง เพราะผู้ศรัทธาที่มีความแข็งแรงย่อมดีกว่าผู้ศรัทธาที่อ่อนแอ แม้การออกกำลังกาย สามารถช่วยให้ร่างกายแข็งแรงได้ แต่การให้ร่างกายได้ผ่อนคลายจากความเหน็ด เหนื่อยและเมื่อยล้าก็มีความสำคัญ ดังนั้นร่างกายจึงต้องการการพักผ่อน การพักผ่อน ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคน เพราะการพักผ่อนจะช่วยส่งเสริมให้ร่างกายมีความแข็งแรง หากร่างกายเมื่อยล้าจนเกินไป หรือมนุษย์ใช้ร่างกายอย่างหักโหม ไม่มีการพักผ่อน การกระตือรือร้นจะยิ่งเป็นโทษต่อร่างกาย ทำให้ร่างกายไม่แข็งแรง เป็นโรคภัยไข้เจ็บได้ง่าย และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ (2564) พบว่า มีการปรับตัวโดยการสวมหน้ากากอนามัย เพื่อไม่ให้รับเชื้อโควิด 19 ล้างมือด้วยสบู่ก่อนและหลังปรุงอาหาร พกแอลกอฮอล์เจลบางครั้ง และเว้นระยะลดระยะเวลาการอยู่ในพื้นที่สาธารณะ วิธีดังกล่าวช่วยลดโอกาสการระบาดของโรคโควิด 19 ได้ปานกลาง และยังไม่เชื่อมั่นในการปฏิบัติตัว เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ตามแนวทางของกระทรวงสาธารณสุข แนวทางในการแก้ปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจ โดยการช่วยเหลือเงินเยียวยา การส่งเสริมสร้างอาชีพ การใช้มาตรการช่วยเหลือเกี่ยวกับค่าครองชีพ แนวทางในการแก้ปัญหาผลกระทบทางสังคม ทั้งแนวทางดูแลด้วยตัวประชาชนเอง ได้แก่ การดูแลสุขภาพ ลดการพบปะในสถานที่สาธารณะ ทุกคนในสังคมต้องเข้าใจซึ่งกันและกัน ส่วนแนวทางการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนโดยภาครัฐ ได้แก่ การแจกหน้ากากอนามัยให้ทั่วถึงส่งเสริมให้คนในชุมชนหันมาออกกำลังกาย การประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลการปฏิบัติเพื่อตนเอง การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาโรค และปรับปรุงเรื่องการรักษาทางการแพทย์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของประเวศ หมีนเสน และมาลินี ยามา (2565) การจัดบริการสุขภาพในพื้นที่พหุวัฒนธรรมจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในรูปแบบนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐาน 2 ประการ คือ หลักความเชื่อ ความศรัทธาของชุมชนต่อสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ และหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ปัญหาสุขภาพ มีการคำนึงถึงผู้ให้บริการเป็นศูนย์กลางบนพื้นฐานของความแตกต่างด้านวัฒนธรรม เน้นการจัดบริการสุขภาพที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต และหลักความเชื่อด้านศาสนา และสอดคล้องกับงานวิจัยของอับดุลลียะลาเต๊ะ สาและ และคณะ (2566) พบว่า ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทัศนคติที่ดีต่อมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของสำนักจุฬาราชมนตรีเป็นส่วนใหญ่ เนื่องด้วยมาตรการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักการอิสลาม คือ การรักษาไว้ซึ่งชีวิตของมนุษย์ หรือจะเรียกว่าการคุ้มครองความมั่นคงของชีวิต เพราะหลักการนี้มีเป้าหมายเพื่อปกป้องชีวิตจากการทำร้ายร่างกาย หรือทำร้ายส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายและจะครอบคลุมการรักษาและป้องกันสุขภาพ หรือจัดโรคภัยต่าง ๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของคอลิกครุณันท์ และคณะ (2566) พบว่าบริบทพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีการจัดระบบบริการสุขภาพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม หลักศาสนาและหน่วยงานที่รับผิดชอบควรกำหนดนโยบายการจัดอบรมผู้นำศาสนาและผู้ปฏิบัติงานเพื่อเป็นศูนย์กลางในการดูแลกรณีการป้องกันการแพร่กระจายเชื้อที่สอดคล้องตามหลักศาสนาอิสลาม และวิถีการดำเนินชีวิตในบริบทของพื้นที่

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการปรับตัวต่อสถานการณ์โควิด 19 ของชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลกระทบของสถานการณ์โควิด 19 ต่อการปรับตัวของชาวไทยมุสลิมด้านการประกอบอาชีพ ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้รับความเดือดร้อนรายได้ลดลง และบางส่วนไม่มีงานทำ ถูกเลิกจ้างงาน และมีภาระหนี้สิน ด้านสุขภาพของผู้ที่ติดโควิดโดยที่ไม่ได้ฉีดวัคซีนมาก่อนกับผู้ติดโควิดหลังจากฉีดวัคซีนมาแล้วมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ผู้ที่ติดโควิดหลังจากฉีดวัคซีนมาแล้วมีความรุนแรงน้อยกว่าผู้ที่ติดโควิดโดยที่ไม่ได้ฉีดวัคซีนมาก่อน
2. ชาวไทยมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทัศนคติที่ดีต่อมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักงานจุฬาราชมนตรี ครอบคลุมการรักษาและป้องกันสุขภาพ หรือจัดโรคภัยต่าง ๆ
3. การปรับตัวของชาวไทยมุสลิมต่อสถานการณ์โควิด 19 โดยใช้วิถีทางวัฒนธรรมอิสลาม โดยรูปแบบในการปรับตัวการปฏิบัติศาสนกิจจะประกอบไปด้วยการละเว้นกระทำในสิ่งที่บ่งคับ การอนุมัติให้กระทำในสิ่งที่ต้องห้าม และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของศาสนกิจ

ข้อเสนอแนะ

1. สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด สถานพยาบาล และมัสยิดในพื้นที่สามารถนำผลการวิจัยไปปรับนโยบายการประกอบศาสนกิจเป็นแนวทางในการปรับรูปแบบการปรับตัวการประกอบศาสนกิจในสถานการณ์โรคระบาดที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่
2. สถาบันการศึกษา อาจารย์ในมหาวิทยาลัย นักวิชาการมุสลิม โดยการนำองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการปรับตัวของมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สอดคล้องกับหลักการอิสลาม ไปใช้ประโยชน์ในด้านวิชาการ การวิจัย การเรียนการสอน การเผยแพร่และต่อยอดองค์ความรู้
3. สำนักงานจุฬาราชมนตรีควรจัดทำวัตรกรรมการปฏิบัติศาสนกิจในสถานการณ์โรคระบาดในรูปแบบ หนังสือออนไลน์และ AR เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ
4. สถานพยาบาลควรสร้างห้องจัดการศพมุสลิมเพื่อการอาบน้ำศพ การห่อศพ ในสถานการณ์โรคระบาดในสถานพยาบาลในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณหน่วยบริหารจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคน และทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.) สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) ที่ได้สนับสนุนงบประมาณการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้บริหาร คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี และผู้อำนวยการสำนักวิจัย

และบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ที่ได้ให้แนวคิด คำชี้แนะ และแนะนำเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ตลอดเวลาในการทำงานวิจัย ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์ คณะผู้วิจัยต้องขอขอบคุณเป็นอย่างสูง

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิงฉบับภาษาไทย

คอลิก ครุพันธ์ และคณะ. (2566). บทบาทของผู้นำศาสนาอิสลามในการคัดกรองและเฝ้าระวังโรคโควิด 19 : กรณีศึกษา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 31(3): 66-77.

ไทยรัฐออนไลน์. (thairath.co.th) เผยแพร่เมื่อ 23 สิงหาคม 2564 สืบค้นเมื่อ 23 สิงหาคม 2564.

ธนเดช ชัยรักษา และคณะ. (2564). การปรับตัววิถีใหม่ของประชาชนในช่วงโควิด 19 กรณีศึกษาผู้ได้รับผลกระทบถูกเลิกจ้างงาน ชุมชนควนสะตอ ตำบลบางรูป อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์*, 4(1): 70-82.

ประเวศ หมีนเสน และมาลินี ยามา. (2565). รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้บริบทพหุวัฒนธรรม. *วารสารอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 13(2): 81-98.

สมิตานัน หงสตา. (2563). *รอมฎอน: ชาวมุสลิมปรับตัวอย่างไรในเดือนรอมฎอนท่ามกลางการระบาดของโควิด-19*. สืบค้น 5 สิงหาคม 2564, จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-52392686>

สุพัตรา รุ่งรัตน์ และคณะ. (2564). ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด 19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(2): 160-174.

อับดุลลาเต๊ะ สาและ และคณะ. (2566). ทักษะคติของชาวไทยมุสลิมต่อการปฏิบัติตามคำสั่งและมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของสำนักจุฬาราชมนตรี. *วารสารอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 14(2): 184-206.

อับดุลละ เจ๊ะหลง และคณะ. (2567). วิธีการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด 19 ของชุมชนมุสลิมตามจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารธรรมศาสตร์*, 43(2): 55-73.

อับรอฮีม ณรงค์รักษาเขต และคณะ. (2565). วัฒนธรรมและความเชื่อของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ส่งผลต่อการติดเชื้อและการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์

2019 (COVID 19)แนวทางในการป้องกันและลดทอนการแพร่ระบาดของโรคด้วยหลักการอิสลาม หลักสุขภาวะและภูมิปัญญาท้องถิ่น. วารสารอิสลามศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 13(2): 1-19.

อิสมาแอ กาเต๊ะ และนุมาน หะยีมะแซ. (2563). การนำมาใช้วะสะฎียะฮ์ในพหุสังคม:กรณีศึกษาครูอิสลามศึกษาแบบเข้มในโรงเรียนของรัฐในเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานี เขต 1.วารสารอิสลามศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 11(1): 60-74.